

Áp dụng các chiến lược dạy nghe nhằm cải thiện kỹ năng nghe tiếng Anh của người học

Nguyễn Thị Anh Chi

ThS. Trường Đại học Khánh Hòa

Received: 14/3/2024; Accepted: 21/3/2024; Published: 28/3/2024

Abstract: Listening is one of the difficult skills that many students feel they need to improve. They find it hard to use this English skill not only in the classroom but also in their everyday life. Therefore, teaching listening skills also poses a lot of challenges for teachers because it is probably a language skill that is difficult to learn, to teach, and to evaluate. This article introduces listening teaching strategies and proposes effective listening teaching activities to help teachers and learners overcome the above problems.

Keywords: Listening, listening skills, cognitive strategy, metacognitive strategy

1. Đặt vấn đề:

Ngôn ngữ (NN) là một kênh giao tiếp quan trọng qua đó chúng ta chia sẻ cảm xúc của mình và suy nghĩ với người khác (Nishanthi, 2018). Tiếng Anh là NN được sử dụng rộng rãi nhất và có ảnh hưởng nhất trên toàn cầu và không thể phủ nhận tầm quan trọng của nó. Trong số bốn kỹ năng (KN) chính của tiếng Anh: viết, nói, đọc và nghe; khả năng lắng nghe tốt rất quan trọng vì nó có thể giúp cải thiện các KN khác. Người học nói tiếng Anh như NN nước ngoài (EFL) cần nghe tiếng Anh hàng ngày nếu muốn giao tiếp một cách hiệu quả (Darti & Asmawati, 2017). Trên thực tế, một người học không thể được công nhận là có vốn tiếng Anh tốt mà không cần nghe vì nghe cung cấp cho người học NN đầu vào đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển NN.

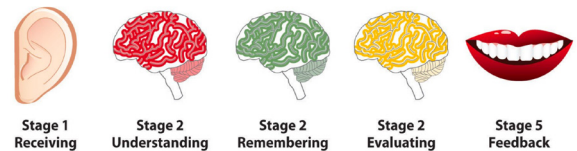
2. Nội dung nghiên cứu:

2.1. Kỹ năng nghe và tầm quan trọng của việc lắng nghe trong học tập và cuộc sống thường ngày

Từ điển Oxford định nghĩa lắng nghe (LN) là sự chú ý của một người đến một âm thanh nào đó hoặc là sự nỗ lực để nghe một điều gì đó. Trong khi đó, KN nghe được định nghĩa là khả năng tiếp nhận một cách chính xác và giải thích các thông tin trong quá trình giao tiếp. Để trở thành một người LN thành công, điều quan trọng là phải hiểu rằng việc LN không chỉ bao gồm việc nghe những lời hướng vào chúng ta. LN là một quá trình tích cực trong đó chúng ta hiểu, đánh giá và phản hồi những gì chúng ta nghe được.

Quá trình LN bao gồm năm giai đoạn: tiếp nhận, hiểu, đánh giá, ghi nhớ và phản hồi. Một người nghe hiệu quả phải nghe và xác định các âm thanh lời nói hướng về phía họ, hiểu thông điệp của những âm thanh đó, đánh giá thông điệp đó một cách nghiêm

túc, ghi nhớ những gì đã được nói và phản hồi (bằng lời nói hoặc hành động) với thông tin họ đã nhận được.

Stages of listening

Nghe là một KN có ý nghĩa quan trọng trong tất cả các khía cạnh cuộc sống của chúng ta, từ duy trì các mối quan hệ cá nhân, hoàn thành công việc, ghi chép trong lớp, tìm ra xe buýt sẽ đi đến sân bay.... Bất kể chúng ta đang tham gia vào việc LN như thế nào, điều quan trọng là phải hiểu rằng LN bao gồm nhiều thứ hơn là chỉ nghe những từ hướng về chúng ta. LN là một quá trình tích cực mà qua đó chúng ta hiểu, đánh giá và phản hồi lại những gì chúng ta nghe được.

Vasiljevic (2010) cho rằng 45% thời gian giao tiếp của một người là dành để nghe và để có thể nghe và hiểu tốt, người học cần học và vận dụng những KN nghe phù hợp. Qua đó cho thấy rõ tầm quan trọng của KN này trong việc sử dụng NN trong cuộc sống hàng ngày nói chung và trong việc học NN nói riêng.

Tuy nhiên trong quá trình giảng dạy ngôn ngữ, KN nghe không được GV quan tâm đúng mức có lẽ là do KN nghe được coi là KN thụ động. Joan Morley (2002) đã bác bỏ quan niệm trên và cho rằng việc LN không phải là một KN thụ động và nhiệm vụ của GV là hướng dẫn người học nhận ra rằng việc đạt được KN nghe đòi hỏi phải làm việc chăm chỉ nhiều như yêu cầu để có các KN khác như đọc, nói và viết.

PP cách dạy nghe: Bản chất của việc LN chính là kết quả của việc hiểu diễn ngôn nói - có đặc điểm rất khác biệt so với văn viết vì nó có bao hàm các yếu tố có liên quan đến cuộc sống hàng ngày. Tuy nhiên để xử lý thông tin của diễn ngôn nói trong khi nghe là một quá trình phức tạp với nhiều cách khác nhau bao gồm KN xử lý thông tin từ trên xuống dưới và từ dưới lên trên. Dạy nghe bằng cách xử lý thông tin từ trên xuống dưới (Bottom-up processing): Người học cần có vốn từ vựng phong phú và khả năng sử dụng cấu trúc câu để có thể xử lý văn bản từ dưới lên. Các dạng bài tập phát triển quá trình xử lý này như là nhận biết cách chia từ và mệnh đề, nhận biết các từ khóa, nhận biết những chuyển tiếp quan trọng trong một bài diễn thuyết, nhận biết mối quan hệ ngữ pháp giữa các thành phần chính trong câu, sử dụng trọng âm và ngữ điệu để xác định chức năng của từ và câu. Nhiều hoạt động nghe trong lớp học chủ yếu tập trung vào việc dạy người học xử lý thông tin từ dưới lên như đọc chính tả, nghe điền từ, sử dụng câu hỏi nhiều lựa chọn, trả lời câu hỏi và các hoạt động tương tự đòi hỏi sự chặt chẽ và chi tiết để nhận dạng và xử lý thông tin đầu vào. Mặt khác, việc dạy nghe bằng cách xử lý từ trên xuống dưới (Top-down processing) đề cập đến việc người học sử dụng kiến thức nền trong việc hiểu ý nghĩa của thông điệp bài nghe. Trong khi quá trình xử lý từ dưới lên trên đi từ việc sử dụng NN để hiểu nghĩa, quá trình xử lý từ trên xuống ngược lại đi từ việc hiểu nghĩa sau đó tìm ra ngôn ngữ được sử dụng trong bài nghe. Các dạng bài tập phát triển quá trình này gồm sử dụng các từ khóa để xây dựng nên nghĩa bài nghe, dự đoán bối cảnh của văn bản, tìm ra vai trò của những người tham gia trong bài nghe và mục tiêu của họ, suy ra nguyên nhân hoặc kết quả của bài nghe, tìm ra những chi tiết chưa được nêu ra trong bài, dự đoán các câu hỏi liên quan đến chủ đề hoặc tình huống.

Các chiến lược nghe hiệu quả

Theo Bao và Guan (2019), chiến lược LN có thể được phân thành bốn loại chính: chiến lược nhận thức, siêu nhận thức, tình cảm và xã hội.

Chiến lược LN nhận thức (cognitive strategies) đề cập đến tất cả các khía cạnh có liên quan đến kiến thức, chẳng hạn như áp dụng kiến thức NN và văn hóa xã hội để giải quyết vấn đề. Một số ví dụ về khả năng nhận thức bao gồm suy luận, dự đoán, diễn giải, lưu trữ và nhớ lại thông tin, tóm tắt, dịch, lặp lại, xây dựng, tìm nguồn tài liệu, nhóm, ghi chú, thay thế và vẽ hình ảnh. Chiến lược nhận thức rất quan trọng cho việc nghe hiểu vì chúng giúp người học theo dõi và

kiểm soát quá trình xử lý tinh thần trong khi nghe của họ, xác định các giai đoạn khó hiểu và kết nối kiến thức với nội dung nghe.

Các chiến lược siêu nhận thức (metacognitive strategies) đề cập đến khả năng hiểu được PP của chính mình để học tập và tiếp thu thông tin (Goh, 1997). Chiến lược này hướng sự chú ý của người học đến các khía cạnh cụ thể của NN đầu vào, chẳng hạn như dấu hiệu diễn ngôn, nội dung các cụm từ và ý chính. Quá trình sử dụng các chiến lược siêu nhận thức bao gồm các hoạt động lập kế hoạch, giám sát và đánh giá văn bản nghe. Lập kế hoạch giúp người học phát triển nhận thức về những gì cần phải làm để hoàn thành nhiệm vụ nghe. Giám sát giúp người nghe có thể kiểm tra, xác minh và sửa lỗi. Đánh giá giúp người học kiểm tra kết quả nghe hiểu của mình đã đầy đủ và chính xác so với yêu cầu đề ra.

Các chiến lược tình cảm (affective strategies) liên quan đến việc quản lý những cảm xúc có thể tiêu cực hoặc tích cực. Những cảm xúc tiêu cực như lo lắng có thể khiến người học cảm thấy khó chịu và ảnh hưởng đến kết quả nghe, trong khi những cảm xúc tích cực như sự thư giãn, thích thú và ý thức gắn kết cộng đồng có thể khuyến khích sự tập trung và hợp tác trong tổ, nhóm. Trong khi đó, các chiến lược xã hội (social strategies) đề cập đến việc học tập bằng cách tương tác với người khác, chẳng hạn như kêu gọi giúp đỡ hoặc yêu cầu sự xác nhận từ các người học khác trong lớp học. Hai loại chiến lược nghe này có thể được nhóm lại thành chiến lược lắng nghe tình cảm xã hội, được áp dụng để có được sự hỗ trợ lẫn nhau giúp người học vượt qua cảm giác tiêu cực như lo lắng trong quá trình nghe và nhờ đó KN nghe cũng được cải thiện.

Trong bốn chiến lược được liệt kê trên, Goh (1997) cho thấy các hoạt động siêu nhận thức của việc lập kế hoạch, giám sát và đánh giá có thể được áp dụng vào việc dạy nghe hiệu quả vì khi sử dụng chiến lược này người học có thể tự điều chỉnh KN nghe của mình để có thể đạt được các mục tiêu hoặc nhiệm vụ học tập trên lớp. Goh đã đưa ra một mô hình giảng dạy gồm các 5 bước mà người dạy có thể tham khảo cho lớp học của mình:

+ Bước 1: Hoạt động trước khi nghe

Theo cặp, SV dự đoán các từ và cụm từ có thể nghe được. Họ viết ra những dự đoán của mình dựa trên chủ đề và hướng dẫn của bài nghe.

+ Bước 2: Lần nghe đầu tiên

Khi nghe văn bản, SV gạch chân hoặc khoanh tròn những từ đó hoặc cụm từ mà họ đã dự đoán

chính xác. Họ cũng viết ra những thông tin mới mà họ nghe được.

+ Bước 3: Thảo luận dựa trên quá trình nghe cá nhân lần 1

Làm việc theo cặp, SV so sánh những gì các em đã hiểu trong lần nghe đầu tiên và giải thích cách các em hiểu. Người học sẽ chỉ ra những phần gây nhầm lẫn hoặc không đồng tình và ghi chú lại những phần văn bản cần đặc biệt chú ý trong lần nghe thứ hai.

+ Bước 4: Lần nghe thứ hai

SV lắng nghe những phần gây nhầm lẫn hoặc không đồng nhất ý kiến trong lần nghe đầu và ghi chú bất kỳ thông tin mới nào họ nghe được.

+ Bước 5: Thảo luận cả lớp dựa trên quá trình nghe lần 2

Tuy nhiên, trong quá trình sử dụng chiến lược siêu nhận thức, GV cần tuân theo ba nguyên tắc về: tính phù hợp, khả năng chuyển giao/khả năng áp dụng và định hướng nhiệm vụ. Đối với nguyên tắc về tính phù hợp, GV cần chọn nội dung bài nghe và nhiệm vụ nghe phải phù hợp với người học nhất có thể vì bài học hấp dẫn và có liên quan đến thực tế cuộc sống sẽ thúc đẩy SV chú ý khi nghe thông tin. Đối với nguyên tắc về tính chuyển giao/khả năng áp dụng và định hướng nhiệm vụ GV phải đảm bảo là các nhiệm vụ nghe và kết quả nghe được lựa chọn sử dụng cho hoạt động nghe phải phù hợp với nội dung, trình độ người học và được sử dụng trong các tình huống trong cuộc sống hằng ngày.

Đề xuất các hoạt động dạy nghe phù hợp với các chiến lược dạy nghe

- Nghe và thực hiện các hành động và thao tác: Trong hoạt động này, người nghe thể hiện phản hồi đối với những việc như chỉ dẫn, hướng dẫn và mô tả trong các ngữ cảnh khác nhau. Ví dụ nghe và vẽ một hình ảnh, hình vẽ, định vị tuyến đường của các điểm cụ thể trên bản đồ, vận hành một thiết bị, v.v.

- Nghe và truyền tải thông tin: Có hai hình thức truyền tải thông tin là: nói-viết và nói-nói. Với hoạt động chuyển thông tin nói thành văn bản, người học viết trong khi nghe thông tin, trong khi ở hoạt động chuyển thông tin nói thành lời, người học nghe thông tin và truyền tải nó bằng lời nói. Các hoạt động thực hành nói-viết bao gồm: lắng nghe ai đó nói và nhận tin nhắn (trực tiếp hoặc qua điện thoại), chơi trò chơi kể chuyện theo đoạn, mục đích là hoàn thành câu chuyện, lắng nghe giáo viên và điền vào chỗ trống, nghe giáo viên kể và tóm tắt ý chính của một câu chuyện ngắn, v.v.

- Nghe và giải quyết vấn đề: GV có thể thực

hiện nhiều hoạt động khác nhau bao gồm: trò chơi đoán chữ trong đó câu trả lời bắt nguồn từ các manh mối bằng lời nói như “Twenty questions”, “Animal”, “Vegetable” or “Animal”, “A jigsaw mystery” etc.

- Lắng nghe, đánh giá và thao tác xử lý thông tin: Hoạt động này thách thức trí tuệ của người nghe trong đó người nghe đánh giá thông tin nhận được. Ví dụ đưa ra dự đoán về nội dung bài nghe từ thông tin nhận được thông qua câu hỏi của bài nghe.

- Nghe và Nói tương tác: Thảo luận thông qua các thói quen hỏi/trả lời: Mục đích: truyền tải thông tin vừa đàm phán sau khi trao đổi với người nghe/người nói. Hoạt động này có thể được bắt đầu theo nhóm nhỏ, có từ 4 đến 10 học sinh. Học sinh có thể thuyết trình về một số thông báo hoặc một số câu chuyện cá nhân hoặc bất cứ điều gì mà học sinh quan tâm. Ngay sau khi bài thuyết trình kết thúc, mỗi người nghe phải hỏi ít nhất một câu hỏi và trả lời 1 câu trả lời. Người nói cũng sẽ đóng vai trò vừa là người nói vừa là người nghe. Ví dụ: “Bạn có thể lặp lại phần phát biểu của mình về không?” “Tôi không hiểu, bạn nói lại được không?”, “Bạn có thể cho chúng tôi một ví dụ về ... không?”,

- Nghe để tận hưởng, vui vẻ và hòa đồng: Nghe bài hát, câu chuyện, vở kịch, bài thơ, truyện cười hoặc cuộc trò chuyện chung do giáo viên ngẫu hứng thực hiện. Theo Ur (1984), “cuộc trò chuyện của GV” về các chủ đề cá nhân như sở thích, kế hoạch tương lai và các vấn đề địa phương có thể giúp SV có thời gian nghỉ ngơi thư giãn. Nó sẽ cung cấp cho người học cả KN nghe cũng như thực hành nói

3. Kết luận

Không thể phủ nhận rằng việc LN thành công phụ thuộc rất nhiều vào chiến lược mà người nghe sử dụng trong quá trình học tập và trong cuộc sống hàng ngày. Vì vậy, để giúp người học định hướng tốt, GV cần hướng dẫn và đề xuất cho SV những chiến lược nghe phù hợp với năng lực để các em phát triển KN nghe trong quá trình tiếp thu NN mới một cách hiệu quả nhất.

Tài liệu tham khảo

1. Koichi, N. (2002). *How to Teach Listening*. U.S. Department of office of Educational Research Education and Improvement.
2. Ur, P. 1984. *Teaching Listening Comprehension*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Vasiljevic, Z. (2010). *Dictogloss as an interactive method of teaching listening comprehension to L2 learners. English language teaching*, 3(1), 41.